

U nedogled, danima, moren pustošju ovog prostranstva okom mu rubove krojim. Litice, naherene spram svoda, i u vidiku, olovno more. Ka zapadu i jugu, pod kapom oblaka, zgrudvane gore. U dnu močvarnog sliva, ravnodušna pustolina, razliva se ka postojbini severca.

Dugih osam meseci svet ovaj pod ledenim pokrovom je. Neka polarna kletva okuje zemlju. Prekonoć sve pobeli. A kad najposle led popusti i okopni, pustolina je blatna i smradna, more nas rojevi insekata, a nad travuljinama leluju tromi izmaglice. Drveta još ne videh da se uzdiže nad niskim, mrkim šipražjem. Ni cveta. Ni voćke. Na rubu smo sveta. Ni viši redovi biljnog carstva ovde još nisu isključili. Stoleća nas dele od same pomisli da se voćnjak il' vrt saditi mogu zadovoljstva radi. Zemlja ova razjapljena leži, sa zapada i juga je bedemom zazidana, a sever i severoistok tegli u beskraj monotona ravan. Litica upire ka nebu. Peščani sprudovi, čečvar čemerike, i u dnu oka, pustoline stapaju se sa nebom što se nisko nad nama nadvija,

vejavicom bremenito ili pak pusto – dok god oko seže ili um zaneti može, nebo, bez oblačka, bez lepeta krila.

No, ja dušu slikam, a ne krajolik ovaj.

Ja sam ovde prognan.

U naseobini Tomi stotinak pletara oblepljenih blatom, sa trščanom krovinom; pod od utabanog blata, posut rogozom. Uz svaku kolibu, sred dvorišta, staja gde marvu dovode da prezimi. Nad stajom, u velikoj prostoriji, zimom noćimo, i obedujemo na drvenim klupama uz sloj treseta što lagano obgoreva. U leto je koliba otvorena te dobijam svoj kut, oniži sto gde pišem, i slamnjaču, nabijenu svežom slamom.

Moj ovdašnji život na nasušno je sveden. Živim sa glavešinom sela, kome je zapalo u dug da me nadzire, i biće, da me dokrajči kad kucne čas. Uz glavešinu, kućanstvo čine njegova mati (starica u poznim sedamdesetim), snaha i njeno dete. Prosti su, neposredni, a stari, premda varvarin, sa uzdržanim štovanjem se prema meni odnosi, znajući moj negdašnji rang. Inače se na me niko ne osvrće, prepušten sam sebi, da bazam po selu ili po pustolini dokle god se osećam sigurnim. Nema mesta strahu da ću uteći. Širom šara gde imperator vlada, ja zvanično ne postojim. A korak dalje od ove od bogova zaboravljene postaje leži nepoznato. Sve i da smognem snage, sred usuda svog, kud bih se u beg dao?

Gacam po nevelikom glibovitom utvrđenju, ili se pak osmelim kroz čečvar, pazeći da mi zidine ostanu u vidiku,

jer svaki čas selo mogu napasti divljaci što pustoline na severu naseljavaju, i uporno, u čoporima, strašno zavijajući, stušte se na nas, haraju nam marvu i pale okolna polja. Zato je Tomi pravo utvrđenje. A ja, ja sam ovde potpuno beznačajan – šašavi, smešni starac, groteskan, plačljiv, koji niti šta razume niti išta ume reći, čije je ponašanje, zacelo se tako čini ovom turobnom svetu, u krajnjem neskladu sa ovdašnjom svakodnevicom. Oni me hrane. Oni me primaju, da u nekom kutu konačim. Neuljudni nisu. Ali nikoga u naselju nema ko mojim jezikom govori, i skoro će godinu dana kako reč jednu maternjeg jezika nisam čuo; moć govora oduzeta mi je. Poput deteta opštim, glasovima i gestovima, upirem prstom, pa poglédam upitno, a desi li se da me ko pri tom razume – ma i dete – obliju me suze radosnice. Van sela dok bazam, vičem koliko me glas nosi, ili romorim sa sobom tek da reči u sebi ganjam ili da ih iz sebe izagnam. Strahota mog života ovde, neizreciva je. Vasceli dan bludim kao mesečar, izdvojen od sveta ljudi, kao da drugom soju pripadam. Noću, u snu, spoznam što za dana ne vidim: mračna strana svih stvari ovde, i krajo-lik ovaj kad senke po njemu plove, nisu drugo do pergament ispisan na jeziku koji nisam kadar da protumačim, niti poruku njegovu da shvatim. Kroz snove, srljam preko strništa niz pustaru, preko ruba našeg sveta, u bespuća obrasla travuljinama. Vetar se po njima valja. Uvijaju se kô vali, šumeći, uzdišući, uz jednoliki bruj noćnih leptira. Padam na kolena te rijem zemlju kandžastim noktima. Pokatkad i vuci dohode, te, tik uz mene, kandžama zemlju

prevrću. Zavijaju. Kopamo skupa, kao da me ne primećuju. No, osećam, štogod bilo to za čim tragaju, moram ih preduhitriti ili će me nestati. Te kopam, rijem, sve brže, sav znojan, a mesečina se po meni lepi, kô loj. Da sanjam, ne mogu sebi da doviknem.

Znam za čime tragamo. Grob tražimo gde počiva Ovidije – Publije Ovidije Nazon, Rimljanin plemenitog roda, pesnik. U ovom bespuću, ko bi znao gde počiva.

Poznat kao Nazon – zbog nosa.

Iz ovog dalekog stoleća, obraćam se tebi, čitaoče, jer ovo pismo nikada neću poslati ni supruzi svojoj, ni advokatu svome u Rimu, čak ni imperatoru; već tebi, neznani prijatelju, koji ne postojiš dok redove ove ispisujem i čiji lik, ni obličje, ne mogu zamisliti. Može li se zamisliti lik božji? Izvesno, to je tvoj lik, u nekom udaljenom stoleću u kojem ćeš ti, na drugom kraju velikog ciklusa – što bejaše zanjihao naš svet svojim drhtajima – okončati preobražaj onog božanstva što isklija iz naših ponora, u nama uze maha, da se u tebi jednog dana obogotvori.

Šaljem ovo pismo na put kroz stoleća, ne znajući sred kakvog krajolika nepoznatih stvari će ugledati svetlost dana, niti hoćeš li biti kadar pismo da pročitaš. Znaš li latinski jezik? Pohraniću ovo pismo duboko, u humku zaprtu večnim ledom gde se niko još iz našeg rimskog sveta osmelio nije. Tek kad mine hiljadu godina, propadne carstvo, te nam se iznova ustoliči moć govora, prispeće ovo pismo, bez strepnje, u tvoje ruke. Govori ti pesnik Ovidije

– rođen na razmeđu dveju kuća zodijaka, tamo gde Ribe, praćakajući se svaka na svoju stranu, poniru za horizont, da Ovan iz njega izroni; rođen između dveju epoha, milenijuma starih bogova, što izdiše ropćući, i novog doba što će dosegnuti svoj zenit u nekoj dalekoj budućnosti koju jedva da zamisliti mogu, a gde, ti, čitaoče, sediš u osvetljenoj sobi, čiji stil ne prepoznajem, ili si u vrtu, čije mirise ne raspoznajem, i prevodiš ove redove – uz napor možda – na sopstveni jezik.

Jesi li ikada čuo moje ime? Ovidije? Zna li se za mene? Je li koji redak iz mog dela izmakao da prkosi zabrani mojih knjiga iz sviju biblioteka, i javnom spaljivanju, i mom izgonu iz latinskog jezika? Je li koji tajni obožavalac sačuvao neku od mojih pesama, ili je pohranio u sećanju te spasao od zaborava? Da li stihove moje još uvek potajno došaptavaju? Nije li se neki moj stih udenuo u pesmu nekog drugog pesnika, a to vlastima promaklo? Ili u pismo nečije? Il' u izreku što postade delom zajedničkog sećanja te ju je nemoguće utrti?

Živim li još?

Ispisujem ove redove uz sveću. U ovoj izbi bez okna, tamno je kô noć. Majušni paukovi i bube žive u krovani i po podu gmižu, u kosu nam i u zdele upadaju dok obedujemo, skrivaju se u preklopima ogrtača. I na ovo se dâ sviknuti kad mine vreme.

Ranije ne bejah tako blizu raznim stvorenjima, pa ni psima, ni mačkama. Njihovo mi prisustvo sada čudno

prija. Poput mene, nemaju moć govora. Gmižu po pukotinama, mile po prskotinama naših života, i bezazlene su. Čak i paukovi, jasnih li stvorenja. Pitam se, imaju li oni sopstveni jezik? Ako imaju, mogao bih pokušati da ga naučim. Izazov jednak onome da savladam ovaj varvarski jezik grlenih glasova kojim govore moji domaćini.

Počinjem da raspoznajem izvesne glasove. No, kad čujem kako stari u dvorištu podvikuje svome unuku, il' se domundava sa snahom u suton, budem pokatkad sluđen; kao kad pokušavamo da se setimo čega zaboravljenog, što titra kao svitac na rubu sećanja, no nikako da zablista. Osećam se uskraćenim kao neki od tih paukova. Ili pak kao pacov što se na tavanu njiše slušajući pesnika kako recituje. Osećam da sam iznenada skliznuo niz poredak stvari ili me kakva veštičja kletva pretvorila u primerak niže vrste. Naravno, nije ovo delo veštičje. Nisu protiv mene prizvali zle duhove. Prizvali su, naime, moć zakona. Ja sam, dejstvom najviše poznate vlasti, izgnan u što drugo do niži poredak bića, onih što se još nisu uspentrali iz ponora beslovesnog i ljudima postali, onih što još uvek nisu postali delom društva što ga nazivamo ljudskim, te da i oni budu Rimljani što podležu zakonu.

No, uprkos tome, od naše su vrste, ovi Geti. Slušam ih dok govore. Glasovi im pravi varvarski, a meni duša vapije za finesama našeg latinskog jezika, tog savršenog jezika na kojem se sve može izraziti, pa i oglasiti progona. Slušam, i duša mi zatreperi kad prepoznam značenje. Prepoznajem ovo – nežnost sama, ovo – tuga, ovo – jarost, a ovo je

poseban ton kojim starac teši unuka kad se o kamen saplete, pa plače, izjada se, te ga moraju odvesti natrag kamenu da ga dobrano izgrdi rečima čiji eho kao da mi dopire iz najranijeg detinjstva: „Nevaljali, nevaljali kamen!“

Naposletku, tu su paukovi. Je li moje uho kadro prepoznati njihov govor? Ta, i oni se, izvesno, nekako sporazumevaju. Mogao bih, eto, iznova početi da pišem – na jeziku paukova. „Nove Metamorfoze pesnika Ovidija u izgnanstvu, na jeziku paukova.“

Pokatkad, bazajući besciljno, zastanem te posmatram žene kako po dvorištu posluju, dok biraju i melju zrnevlje, neka od njih mi uputi oštar pogled, ili pak osmeh, odnekud, iz nekog njihovog sveta koji još uvek ne mogu dokučiti. Prebiru po zrnevlju, raznolikom: zlatastom, žućkastom, smeđem, plavičastom. Nagađam kojoj vrsti mogu pripadati, ali imena nikako da mi isklijaju iz sećanja. Naravno, imena im poznajem, pa, zbog aromatičnog im prizvuka, korijander i kardamom sam u svoje stihove usadio. No, osim onog svagdanjeg, oblik zrnevlja potpuno mi je stran. Jednom prilikom pažljivo sam izabrao zrno i položio ga na dlan, a žene me posmatrale, zbunjene. Drugom prilikom, najmlađa među njima prsnula je u smeh i izgovorila: „Korschka.“ Zurio sam u zrno, a ona, odobravajući glavom, kao da se detetu obraća, ponovila, smešno izobličivši usne, *Korschka!*, pa i sama uzela zrno, stavila ga među zube i pregrizla. Probao sam i ja, ali ukus nisam prepoznao. Ovako izdvojeno iz buketa bilja i začina kojima obiluje naša rimska kuhinja, moje nepce ga nije prepoznalo niti mi je iz

sećanja izronilo ime. Te, tako, sada poznam ime ovom zrnevlju i ukus njegov, oblik mu i boju, ali prevesti ga ne umem u sopstveno iskustvo.

Zar će ovako zanavek biti? Moram li učiti sve iznova, kao dete? Moram li otkrivati svet, poput malog deteta, svim čulima, otkrivati stvari lišene one magične moći koju njihova imena imaju na mom jeziku?

Šta reći o ovom naselju do da broji stotinak koliba. Namesto prolaza među kolibama – kaljuge u kojima se valjaju prasad, i zamazane guske, glib i njihov ugaženi izmet, reklo bi se, neprojenih generacija.

Nakon kiše, golišava dečurlija pohrle van te sa guskama u baruštinama sede, ili pak vijaju prasiće između koliba; ne razlikujem njihovu ciku od skike prasadi. Iza bedema, neveliki komadi zemlje zasejani žitaricama, koje žene sakupljaju i tucaju, a među stabljikama žitarica raste začinsko i drugo bilje čije se seme mora rukom prebirati od pšenice, divlje raži i ječma. To je sve što gaje.

Sred leta smo. Povrh sliva reke, izmaglica i rojevi mušica. No, već kroz nekoliko sedmica pokriće nas prvi mrazevi. Severni vetrovi brišu preko reke, iz skitskih stepa, poležući trsku, šibajući reku. Muškarci već uveliko komadaju treset da ga nahrpe za ogrev. Žene pune koševe žitom i dime komade svinjetine što zimi vise pod tavanom. Kad reku okuje led, u staji moramo boraviti danonoćno, a muški stražare od jutra do sutra. Reka je sada naš bedem. Kroz dva meseca pretvoriće se u ledeni most preko kojeg će

se slivati horde sa severa, da pljačkaju, siluju, pale. Moji odavde su samo relativno divlji. Prave varvare još uvek nisam susreo; izuzev u snu.

Sanjah, nedavno, kako hodim po mesečini, spuštam se između koliba – čujem kako prasići za mnom grokću, naričući nad svojim posisanim rebrima – i sve dalje odmičem, prodirem u svetlost močvara. Mesec jedri nad trskama, prepolučen oblakom kao oko otežalim kapkom – moje oko, poluotvoreno, kao u buljine što iz sna viri, poluzatvoreno, što tone u san.

I hodih po vodi što se kovitlaše poda mnom kao dim, i bejah mesečina. Stigoh do druge obale. Tegleći se u nedogled, ravna i bezoblična pustolina kovitlaše se poda mnom, prašina sama, prah, bez nagoveštaja života, ni prepotopske zmije. Iskonski prah...

Najednom, iz uskovitlanog neba, a ne iz kovitlaca prašine, horda obličja stušti se ka meni – bejahu ljudi, i konji bejahu – i opomenuh se onog u šta ne verujem, što pripada našem svetu izmišljenog, u kojem kao da sam se i sâm zadesio, među kentaurima. No, ne bejahu ovo pitoma stvorenja iz naših pastoralnih mitova. Ogromni bejahu, i snaga njihova, para što im iz nosnica kuljaše, te bat kopita, slabine što se presijavahu – zastrašujući. Shvatih, to su bogovi.

Ni u bogove ne verujem.

Bejah skamenjen sred ravni, dok oni opisivahu krugove oko mene, kričeći – ne da bi me zastrašili, činilo se, već kao da jecaju: „Pusti nas u svoj svet“, kao da kazaše. „Pusti da predemo reku što vodi u tvoje carstvo. Veruj u nas. Veruj.“

Polagano se zaustaviše.

Stajahu nepomično... Dahćući.

U tišini, neizmernoj kao ta ravnica, začuh bat svojih damara, kao udaljeni odjek njihovih kopita, a težak dah moj, nalik njihovom, razdirao mi grudi. Uto, jedno od tih bića, tih senastih obličja što mi ispuniše vidik, krenu ka meni, kopitama pažljivo stupajući po prašini, i zastade tik uz mene: kad osetih njegov dah, toplinu njegovu, pomislih da osećam u tom dahu kolovrat ritmova čije značenje mogah da razaznam. Iznova, prepoznadoh značenje. Kao da, lišen sopstvenog jezika, bejah već počeo mislima da obuhvatam jezik novih značenja.

Ispružih ruku, dodirnuh to biće.

A iz ponora moga sna, izdiže se neko obličje, te se nađosmo licem u lice, kao kad odraz izroni iz zamagljenog ogledala. Bejaše tamo, izvan mene, neznanac. I nešto u meni što bejaše odraz njegov, krenu mu u susret.

Probudih se, jauknuh. A reč koja mi se ote ne beše na mom jeziku.

Prebiram otada po sećanju ne bih li našao tu reč, no njen odjek je utihnuo u ponoru moga sna. Da mi je samo da se tog treptaja setim i da reč ponovo izgovorim, čini mi se znao bih šta sam to imenovao, sa kim sam se susreo. I šta to tamo čeka da mu krenem u susret.

Poznat kao Nazon – zbog nosa.

Ne znam šta je moj predak umeo da nanjuši. Ja sam njuh imao za novotarije – šta je moderno, šta može proći.

U suštini, ja sam vrlo društven. Izvesni pesnici, recimo, Vergilije, imaju savršeno uho. Ja, eto, imam nos. A nos vas uvali u politiku, čak iako ga ne zabadate dalje od nećijih privatnih odaja. Tada i dobija političko značenje. Nos vas uvali u nedaće. Ja sam umeo suviše dobro nanjušiti ono što svet želi da čuje, kao i šta će pomisliti, i u šta će verovati kad pročita štogod iz mog pera.

Nakon veka ratovanja, u kojem su se čitave familije u ime rodoljublja međusobno potamanile, živeli smo u miru. Zagrizao sam spremno – to doba ugodne omame sladostrašćem, usiljenog raskalašja, kada se činilo da smo se konačno oslobodili okova i kročili u tako duboko prosvetljenje da nam vera nije ni bila potrebna.

„Bogovi nisu sasvim pokojni“, obznanio sam svetu, „pa imena im još uvek lelujaju na našim usnama – a da ne spominjemo kipove koje im svakodnevno posvećuje naš voljeni vođa. Mada su i oni podetinjili. Ušli su u doba igrija. Iselili se iz svetih mesta i uselili se u priče koje od nas zahtevaju samo vedrinu i otvorenost duha. Čudna bi im bila pobožnost naših predaka, tako trezvena i sumorna. Konačno smo slobodni da verujemo u sebe. Pravila nema – moramo ih ustanoviti. Neka budu besmislena! Nestalo je dosadašnjih ograničenja – smišljamo nova. Neka budu izopačena... “ I tako redom, u istom stilu.

U ime mog naraštaja, otkrivao sam novi stil. Odbacimo građanske vrline – jer svi znamo kuda vode. Ukinimo rodoljublje. Prestanimo sa veličanjem ratnika. Zaboravimo stihovane pouke o pčelarstvu ili lekovitim napicima

za ovce ili ljubavnim jadima pastira, koje naginju grčkom stilu. Svet moj bejaše sasvim ličan, vodič, prostim jezikom rečeno, kroz takve državne tajne koje možete istražiti u nečijoj ložnici.

Imperator bejaše stvorio sopstveno doba. Poznato kao Avgustovo doba, kako objaviše naši istoričari, koji ni pedalj dalje od današnjice ne vide. Ovo doba, dostojanstveno je, uređeno, velelepno, zatupljujuće. Zapisano je u besedama koje Avgustu posvećuju (a u kojima ja udela nemam) i u mermeru koji će ga ovekovečiti.

No, i ja sam stvorio doba. Postoji naporedo, u životu i ljubavima njegovih podanika. Vrcavo je, anarhično, neuhvatljivo, i zabavno je. On me zbog toga mrzi.

Naravno, na kraće staze, Avgust je pobednik. Na kraće staze – sada. Mene su „otpremili“ – kako mi to lepo kažemo – do samog ruba znanog sveta i proterali izvan granica latinskog jezika.

Ali u senci peristila, što ga je njegova sestra posvetila svom vernom suprugu, nekoga večeras jebu; jer sam tu scenu jednom oživeo, u pesmi, i od tog čina, na tom mestu, načinio gest građanske neposlušnosti. Iz noći u noć, Avgust se ove scene opominje i usnu grize. Postoje mesta bliža od Crnoga mora gde vlast imperatora ne važi. Jedno od takvih mesta je peristil u kući Marsela.

No sada sam ovde, i sve to, baš sve, daleko je za mnom. Kako benasto sve to sada deluje, moja zajedljivost, sitni znaci bezbožnosti, ples po konopu nad ponorom. Tako me je nos doveo do samog ruba, gde počinje Neznano. Eto

kud vas nos može odvesti. Sada njušim li njušim, no vesti nema, ni iz onog, negda mojeg sveta, niti iz ovoga. Upokojen sam. Prognan sam u vilajet tišine. Šta drugo mogu, do da jaučem.

To i činim.

Uspinjem se i spuštam niz stenovitu obalu u podnožju litica, čije senke crtaju po šljunku odsečke svetla i tame. Umešam se među ribare, klikćem posmatrajući kako iz mora izvlače mreže bremenite njihovim, za mene bezimenim, ulovom što se praćaka i presijava. Ili, lunjam kroz šikaru povrh litica, mašem rukama ne bih li se zagrejao, te posmatrajući oluju što kovitla tmast ili lelujave seobe čičkove vunice što se belasa na vetru – jaučem.

Daleko je do Rima. Da me čuju tamo, moram glas da pustim i prepustim moćnim kovitlacima tmastih oblaka što brišu ka zapadu, da ga sobom nose. Ućutkan jesam. Ali neću utihnuti.

Tebi, čitaoče – koji poznaješ samo predele stolecima oblikovane prema zamisli skrivenoj u svakome od nas, o idealnom svetu u kojem bismo da živimo – kako da dočaram zemlju, iskonsku, mračnu, pre no što smo joj dali kulturu radinosti, terasastih vrtova, obradivih polja, voćnjaka, pašnjaka, navodnjenih bašti, sveta koji prema svom liku stvaramo.

Misliš li da su ti Italiju – ili kako god u tvoje doba nazivaju zemlju koja ovde nekad beše – bogovi dali, tako spokojnu i lepu? Ne, ona nije iznedrena. Oblikovana je. Ukoliko bogovi obitavaju u tvom svetu, šumore kroz krošnje

drveća ili u blistava svitanja svojim duhom škrope belutke uz brzake, u vrelima su, u potocima, ili u kakvom kamenu međašu tvoje padine – ako su bogovi tu, ti si ih naselio, tvoja duša ih je usnula, a ti ih udahnuo u svoj svet – da zablista. Izvesno, oni su sa tobom. Obgrli stablo, osetićeš kako duh prodire u tebe, primi u sebe toplinu kamena, zagazi u potok kao da uranjaš u vodenjak svog drugog bića dok sanja. Da duhovi ožive, moraš u njih verovati. Niti su sasvim u nama, niti izvan nas, već se kao plima i oseka sli-vaju od nas do predmeta koje smo stvorili, do predela koji smo oblikovali i u kome živimo. Sve smo te stvari izmre-stili iz vreža sna, one su od nas sačinjene. Pretaćemo sebe u prostor i vreme, i kada svoje delo dovršimo, postaćemo bogovi koji ga nastanjuju.

U svakom živom biću kao da tinja moć da neprestano izrasta iz jednog oblika u drugi, korak dalje u poretku stvari. Začevši u snu ideal o višem biću, telo – polagano, u magnovenju – nalazi načina da razbije okoštalu ljušturu, stremeći dalje. I kamen što sni na suncu nekada beše belo usijanje iskonske vatre, a kamenom postade kad vatrom prostruja vodena misao: „Očvsnuću, postaću stena“; potom kamen sni kako mu se zlatne žice pretapaju u gipke žile kucavice, u kamenim nedrima, i dugo, čitavu večnost čekne za promenom – za gipkošću, za damarima – sve dok jednog dana ne oseti titraje preobražaja; zabruje damari, glina se rastače, te kamen, nakon večnosti ispunjene pre-velikom čežnjom za novim vidom postojanja, razvije oči, usta, krake kojima će skakati, i postane – žaba. Docnije u

žabi klija želja, da se uspne dalje, da u nebo uroni, te polaganog, onako krakatoj, krila joj prvo iz duha izrastu. Telo naše nije tamnica. Mi, obični ljudi, izrastamo voleći, stremimo onom što smo dotakli u igri čula i za čime čeznemo dok nam se tela prepliću u noći. Lagano, mučno, preobražavamo se, stolicima. Stvaramo obrise tvorca dosanjanog predela, bića kojem posvećujemo predeo, bića koje mora biti nekakav bog.

Videh u snu, sasvim jasno, kraj svih stvari: zemaljski predeli preobraženi, i po njima hode, ogrnuti svetlošću, bogovi. I videh zemlju, kao što je vidiš ti, čitaoče, podatnu za preobražaj, jer dobro znaš kako naš um začeti ume, a prsti naši umeju oblikovati svet u neprestanom nastanku: uzrelo klasje žita, zdeveno pre sutona, drhti pod mesečinom; vetar mrsi krošnje maslina, čas zelene čas srebrnaste – kao da neki bog reče „srebro“ i bi srebro kad lišće pod njegovim dahom zatrepta. Ti vidiš sve ovo. Vidiš predeo koji smo mi stvorili, krčeći šume, presađujući, prenoseći seme sa jednog mesta na drugo; nismo išli za nekim providenjem, već smo dopustili da nas osećaj vodi, i neki, iskonski nagon, menjajući krajolik sve dok nam ne otkrije biće kojem stremimo ili koje moramo postati.

Da smo daleko odmakli, znam, jer sam video prapočetak. I video iskonsku zemlju. Ravna i bezoblična, u leto močvarna, a zimi ledna pustara, ni zasađenog drveta, ni cveta niti obradivog polja, do divlje rastinje što štrklja i nesuvislo trepće na vetru. Pusta pustara, to je začetak. Poznajem je kao sopstvene misli. Ne možeš ni zamisliti

koliko smo daleko odmakli, niti koliko sam daleko u prošlost zašao ne bih li sve ovo video; kako je život prost u svom začetku.

No, čak i ovde klija novi život. Prvo dobro semenje tek treba izdvojiti, te negovati, oblikovati na dugom putovanju do savršenstva.

Šetao sam danas, u starim sandalama, zagrnut ogrtačem i nataknutog slamnatog šešira, čavrljao sa sobom bazajući po kaljavoj zaravni uz reku, kad spazih, crveni plamičak sred divljeg klasja.

Crveni plamičak!

Već mesecima nisam video jarku boju. Ili mi se tako čini. Vatrenocrvena. Mala divlja bulka, tako jarke boje da mi je zastao dah. Ponavljao sam bez prestanka... crvena... kao da sam i reč, i boju, upravo otkrio, i ne bi li nastavila da mi cveta pred očima. Bulka. Naježih se izgovarajući reč, kao da je imenovati veće čudo no videti. Bejah omamljen od radosti. Plesao sam. Vikao. Da su me moji prijatelji iz Rima mogli videti, bili bi zaprepašćeni, stari cinik-pesnik prestonice što jedva da je bio kadar imenovati pokoji cvet ili drvo, poskakuje u pokidanim sandalama, čas po isušenoj i ispucaloj zemlji, čas po barama i vonjavom blatu – pleše i peva u čast ovog cvetića. Bulko, rujna bulko, cvetu mog davnašnjeg detinjstva, sa polja oko farme u Sulmonu, oživeo sam te, stvorio te iz najranijih sećanja, iz sopstvene krvi, da se grliš sa vetrom. Crvena. Izustih čarobnu reč, zaleprša mi pred očima. Crvena. Iz nje stadoše da se prilivaju i prelivaju boje, kao magični slogovi, i raspršiše se

svuda unaokolo, i zemlja procveta šareno. Stvaram proleće. Kikotom žutog krasuljka iz naših maslinjaka obraslih visokom travom, plavetnilom različka, narandžastom iz nevena, purpustom besnika, i roze i ružičastim tonovima iz vrta moje majke, koji kao da su se godinama skrivali od mene. Vratili su mi se... kad sam ugledao ovu bulku, par rujnih latica što trepere kao krila leptira oko krunice semena.

Otkud ona ovde? Tražio sam naokolo, drugih ne nađoh. Biće da je seme doletelo i primilo se. Ali odakle? Sa mora – u oblaku svetlucave prašine, da po nama rominja. Ili u trbuhu ptice što putuje na sever, pa je život iznikao iz izmeta ptice što je ovde proletela.

Sedim na zemlji zagledan u cvet. Volim ovu bulku. Čuvaću je.

Najednom, pred očima mi cvate svakojako cveće. Klija iz zemlje na udaljenim poljima i u meni raste. Na meni je samo da imenujem cvetove – mada ni sâm ne znam kojoj vrsti pripadaju, jer mi još ne otkrivaju ni boju ni oblik krunice, niti broj latica – izustim ime, cvet pupi, otvara krunicu i širi po meni svoj opoj; cvet po cvet, klizi mi sa usana i rasprskava se, iz magije reči. Udahnuću život cvetnjacima. Ja sam Flora. Ja sam Persefona. Sada i ja umem. Potrebno je samo verovati.

Baš ovako, trebalo je da znam, ovako se svet zbiva. Imenujemo bogove i oni zru u nama, iz uma našeg izrastu, moćni, veličanstveni, te se iz nas sunovraćuju u svet izvan nas, menjajući i nas i naš svet. Iz naših nevidljivih dubina

biće istočeni neki sutrašnji ljudi. Na nama je da nađemo reč koja je njihov začetak, i pustimo da nas ispuni božanskom svetlošću. Krenimo – od početka.

Bulko, spasila se me, vratila si mi zemlju. Znam kako da stvorim proleće.

Počinjem... Sav moj dosadašnji život bio je tek privid. Morao sam kročiti u tišinu da bih pronašao lozinku koja će me osloboditi dosadašnjeg života.

Mada, ove reči već su bile napisane. Ja sam ih nekada davno napisao, no tek sada im otkrivam pravo značenje, i razumem njihovu poruku: „Odvojićeš se od samog sebe, a opet živeti.“

Sada i mene čeka preobražaj.